

choć ulega pewnym modyfikacjom, wynikającym z przemian w otaczającym ją świecie.

Praca A. Kotlarskiej-Michalskiej jest interesującą pozycją wydawniczą zarówno ze względu na podjęty temat, jak też ze względu na sposób uporania się ze złożoną problematyką zarówno w płaszczyźnie teoretycznej, jak i metodologicznej. Jeśli praca skłania do takich czy innych dyskusji z autorką, to można poczytać to tylko za zaletę. Omawianą pracę warto polecić zarówno badaczom, jak i adeptom socjologii — zwłaszcza zainteresowanym socjologią rodziny.

Mirona Ogryzko-Wiewiórowska

Danuta Tylkowa: *Medycyna ludowa w kulturze wsi Karpat Polskich. Tradycja i współczesność*, Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1989, s. 130.

W kulturze wiejskiej ogromną rolę odgrywa lecznictwo ludowe. Mimo stale wzrastającej liczby lekarzy i ośrodków zdrowia medycyna ludowa jest nadal bardzo popularna, szczególnie w społecznościach wiejskich. W górach, ze względu na trudności komunikacyjne, ma ona jeszcze szerszy zasięg działania niż na niżej położonych rejonach kraju. Dlatego też poruszenie przez Danutę Tylkową problematyki medycyny ludowej w kulturze wsi Karpat wydaje się jak najbardziej uzasadnione i celowe, gdyż publikacji o tym rejonie nie ma za wiele.

Podtytuł książki *Tradycja i współczesność* wskazuje, że lecznictwo nie jest stabilne, lecz zmienia się wraz z odmiennymi warunkami społecznymi. To również należy zaliczyć na plus niniejszej publikacji.

Książka ta ukazuje interesujące kwestie dotyczące diagnostyki, klasyfikacji chorób, środków terapeutycznych i form organizowania pomocy leczniczej. Najciekawszy pod względem poznawczym jest rozdział trzeci, dotyczący środków terapeutycznych stosowanych przez medycynę ludową. Autorka uwzględniła w nim zabiegi profilaktyczne, środki lecznicze oraz elementy religijno-magiczne w lecznictwie ludowym. Większość sposobów profilaktycznych i leczniczych jest znana i w innych regionach Polski. Typowym zabiegiem ochronnym przed chorobami było nośzenie przy sobie medalików czy krzyżyków. Natomiast typowymi środkami leczniczymi były zioła, leki pochodzenia zwierzęcego czy inne sposoby terapeutyczne, jak stawianie baniek, przystawianie pijawek.

Na uwagę zasługuje także rozdział pierwszy, dotyczący diagnostyki ludowej. Podobnie jak inni specjaliści, zaznajomieni z problematyką lecznictwa ludowego, D. Tylkowa zastosowała znany podział przyczyn chorób na dolegliwości spowodowane negatywnym oddziaływaniem kosmosu, zjawisk przyrodniczych oraz wywołane przez istoty demoniczne i półdemoniczne. Związane to jest z dużym wpływem wierzeń na etiologię ludową oraz słabą znajomością anatomii i fizjologii, o czym wspomina Autorka. Zgodnie ze swoistą mentalnością społeczną mieszkańcy wsi karpackich wierzyli, że choroba jest skutkiem działania istot nadprzyrodzonych, czarów i wrogich sił zewnętrznych, jak światło księżyca, ostre słońce, wiatry, „złe powietrze”, czasami woda.

Godnych uwagi jest także siedem sposobów rozpoznawania chorób przedstawionych przez D. Tylkową. Obok znanych z profesjonalnej medycyny relacji o chorobie przedstawionej przez pacjenta (ogłędzin języka czy innej bolącej części ciała), Autorka uwzględniła diagnozę dokonaną po oględzinach oczu, moczu albo irracjo-

nalny sposób rozpoznawania choroby na podstawie dłoni, fotografii, garderoby czy innych przedmiotów chorego, nie mówiąc już o posiadającym wielu zwolenników jasnowidzeniu.

Należy także wspomnieć o formach organizowania pomocy leczniczej, omówionych w rozdziale drugim. Autorka przedstawiła je w sposób zgodny z przebiegiem leczenia ludności: od samoleczenia i leczenia w kręgu rodzinno-sąsiedzkim, poprzez korzystanie z usług ludowych specjalistów w dziedzinie lecznictwa aż do lekarzy profesjonalnych w ostateczności. D. Tylkowa podkreśliła również najsilniejszą pozycję ortopedów w ludowym lecznictwie wsi karpackich. Oprócz nich liczną grupę stanowili „dentyści” zajmujący się wyłącznie rwaniem zębów, babki, czyli wiejskie położne oraz zielarze.

Uwzględnienie wypowiedzi informatorów jako ilustracji sposobów leczenia i diagnozowania podnosi wartość pracy.

Na uwagę zasługuje sygnalizowana przez autorkę niekorzystna tendencja. Dawniej panowało wśród mieszkańców wsi przekonanie o nieskuteczności pomocy lekarskiej, gdyż zbyt późno zgłaszano się po poradę do specjalistów i leczenie nie mogło przynieść żadnych korzystnych rezultatów. Obecnie widoczny jest powrót do medycyny ludowej po nieskutecznym leczeniu przez profesjonalnych lekarzy. Niektórzy z informatorów podkreślają nawet wyższość lecznictwa nieprofesjonalnego nad profesjonalnym. Terapeuci cieszą się większym zaufaniem ludzi a poza tym lepiej, tzn. „z sercem”, odnoszą się i traktują chorych.

Należy podkreślić okazałą literaturę wykorzystaną przez Autorkę. Oprócz licznych publikacji polskich zacytowane są również angielskie, niemieckie, rosyjskie i jugosławiańskie, a nawet pojedyncze prace z Węgier i Szwajcarii.

Oprócz tego godny uwagi jest również aneks zawierający wybór roślin stosowanych w lecznictwie ludowym oraz receptury na maści, syropy i mieszanki pomagające przy określonych dolegliwościach. Prosty język sprawia, że książka może być zrozumiała i przydatna dla ludzi o zróżnicowanym wieku i poziomie wykształcenia.

Uzupełnieniem są zdjęcia i grafika, ilustrujące zioła, zabiegi i narzędzia stosowane do leczenia chorych. Należy także zwrócić uwagę na streszczenie w języku angielskim.

Oprócz wielu walorów publikacja ta posiada pewne niedociągnięcia. Sądzę, że kolejność rozdziałów książki powinna wyglądać nieco inaczej. Po etiologii i diagnostyce ludowej (rozdział I) powinna znaleźć się klasyfikacja chorób (rozdział IV), potem środki terapeutyczne (rozdział III) i formy organizowania pomocy leczniczej (rozdział II) oraz współczesne przemiany w lecznictwie ludowym wsi karpackich (rozdział V).

Brak jest też dokładniejszego omówienia współczesnych przemian w lecznictwie ludowym, zachodzących w sposób usystematyzowany. Zmiany te można było omawiać stosując choćby podpunkty poprzednich rozdziałów. Bez podrozdziałów ten ważny z merytorycznego punktu widzenia rozdział sprawia wrażenie zbyt chaotycznego, pomijając już fakt jego niewielkich rozmiarów. Różnica między tradycyjnym i współczesnym modelem lecznictwa ludowego byłaby ukazana bardziej przejrzysto, niż to uczyniła Autorka.

Moim zdaniem książka Danuty Tylkowej, mimo zawężonego do Karpat rejonu badawczego, jest godna polecenia osobom zainteresowanym medycyną ludową i jej przemianami współcześnie zachodzącymi. Wnosi ona ponadto cenny wkład w badanie kultury wiejskiej rejonu Karpat Polskich.

ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA

Nakład 500, ark. wyd. 30, ark. druk. 26, papier offsetowy III kl. 80 g, B-1, oddano do składu 26.04.93, podpisano do druku w czerwcu 1994, wydrukowano w czerwcu 1994 r. Zam. PW-061-738/13

Druk: Drukarnia UMCS w Lublinie. Zam. 115/93

Adresse:

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
WYDAWNICTWO

Plac Marii
Curie-Skłodowskiej 5

20-031 LUBLIN

POLOGNE